

POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Typ posudku: *oponent*

Autor/ka práce: Zdena Hofmannová

Název práce: : Studenti Erasmu, kulturní šok a proces adaptace

Vedoucí práce: Jitka Cirklová

Oponent/tka: Marta Hirschová

Navržené hodnocení: Výborně

Zdůvodnění Vašeho hodnocení práce (zejména výhrad a kritických připomínek) rozepište podle níže uvedených kritérií.

1. Je cíl práce (výzkumná otázka) jasně formulován a odpovídají mu závěry? Je práce vhodně strukturována?

Cíl práce a výzkumné otázky autorka definuje jasně a srozumitelně. V průběhu práce s otázkami navíc dále pracuje a netriviálně je rozvíjí či reviduje. Na několika místech v textu tak můžeme sledovat, jak autorka otázky zpřesňuje a situuje je do specifického kontextu. Tento způsob neustálého se vracení se k výzkumným otázkám a explicitního zamýšlení se působí celkově osvěžujícím dojmem a zejména svědčí o poctivém přístupu k badatelské práci. Domnívám se, že to rovněž přispělo k tomu, že autorka naplnila stanovené cíle nadstandardně.

„Vnímají to vůbec jako odlišnou kulturu, nebo je anglický jazyk pro ně tak přirozený a kultury si jsou v Evropě tak podobné, že si v podstatě ani „nevšimnou“, že se ocitli v odlišné kultuře? ...Jakým způsobem studenti popisují své zážitky? Lze v jejich vyprávěních nalézt prvky kulturního šoku či adaptace? Pokud ano, tak v jaké formě? 2. Jak celkově popisují či definují tuto situaci, ve které se ocitli a jaké strategie v ní volí? 3. Mění se nějak jejich vyprávění v souvislosti s tím, kterou část pobytu popisují (začátek, prostředek, konec)? Pokud ano, tak jak a proč?“ (str. 13)

„...Na základě toho, že výsledky mého výzkumu poukazují na to, že kulturní šok u studentek Erasmu neproběhl, jsem si položila ještě další, doplňující otázku, a to jakou roli hraje v jejich pobytu kultura.“ (str. 50)

2. Opírá se autor/ka o dostatek literatury relevantní tématu práce? Využívá i cizojazyčné texty?

Teoretické ukotvení práce je celkově velmi zdařilé a poskytuje solidní podklad k vlastnímu výzkumu. Autorka zřetelně definuje, o jaký typ migrace se v případě studentů Erasmu jedná. Kromě základního vymezení („sojourners“, str. 4) poukazuje na další možná pojetí, např. rozdělení výměnných studentů na turisty a tuláky podle Baumana (str 5). Rozebírá pojem kulturní šok a uvádí jej do kontextu výzkumu studentů Erasmu. Vysvětluje rozdíl mezi kulturním šokem a akulturací a popisuje vývoj diskuze kolem termínu kulturní šok – akulturace – akulturační stres (str. 6-8).

Přehled přístupů a teorií, které se k výzkumu kulturního šoku a adaptace vztahují, je podložen klasicou i aktuální zahraniční literaturou. Podrobně je zpracována především ABC teorie a její

výhody, vlastní kritika přístupu ale chybí. Autorka se detailně zabývá výzkumy průběhu kulturního šoku a ukazuje tak šíři přístupů, které byly dosud uplatněny - od třífázového po sedmifázový (str. 8-9), nebo také konkurenční „U“ vs obrácené „U“ (str. 8). Práce se téměř výhradně opírá o cizojazyčné zdroje, se kterými je pracováno v souladu se standardy akademického psaní.

3. Jaká je kvalita použitých dat nebo zdrojů (včetně jejich výběru, sběru a popisu) a metod jejich analýzy?

Autorka provedla celkem 9 biografických rozhovorů (4x Švédsko, 2x Finsko, 2x Francie, 1x Norsko), které se odehrály v průběhu její účasti na programu Erasmus (Irsko, Trinity College). Počet rozhovorů i národnostní pestrost je určitě předností tohoto výzkumu. Nepodařilo se sice zajistit oborovou různorodost (většinou studentky sociálních věd, str. 14), což autorka považuje za určité omezení (str. 17). Oborová homogenita výběru nutně nemusí znamenat nevýhodu, neboť možná právě díky tomu mohla autorka zaměřit více svoji pozornost na rozdíly/podobnosti v adaptaci oborově blízkých studentů.

Slabším místem v metodologii je popis a zdůvodnění výběru konverzačních partnerů. Není explicitně popsáno, jakým způsobem byly informátorky vybrány (rozhovory proběhly pouze se ženami, důvody, proč pouze ženy, zde nenalezneme), podle jakého klíče (národnost, souhlas s rozhovorem, osobní vazby autorky...)? Autorka sice v kapitole reflexe (str. 17) naznačuje, že se všemi informátorkami osobně znala, z čehož lze způsob (a důvody?) výběru dovozovat. I kdyby se jednalo o pragmatické rozhodnutí (což není nic neobvyklého), je vhodné alespoň stručně (a zejména explicitně!) popsat, vysvětlit. Jaké výhody z osobní znalosti pro rozhovory plynuly, autorka uvádí. Potencionální nevýhody bohužel nikoliv. Dále nejsou příliš zdařile diskutovány limity výběru, konkrétně, že informátorky jsou pouze ženy. Autorka mimo jiné uvádí: „...*To, že jsem se ve svých rozhovorech zaměřila pouze na ženy, může ovlivnit výsledky výzkumu... tento fakt mohl vést k dílčím zkresením ve výsledcích mého výzkumu.*“ (str. 17). Jestliže se výsledný vzorek skládá pouze z žen (ať už to byl záměr či nikoliv), jak může pohlaví zkraslovat výsledky? Jednoduše výzkum ukazuje zkušenosti žen a je tedy jasné, že nám o zkušenosti mužů nic neřekne.

Popis průběhu rozhovorů, volba metod sběru a analýzy dat je velmi dobře zpracována. Ke sběru dat autorka zvolila biografický přístup, konkrétně se inspirovala „...*metodou popisovanou Gabriele Rosenthal (2004), a to zejména co se pokládání otázek týče.*“ (str. 15). V popisu metody a zdůvodnění volby se především věnuje výhodám tohoto přístupu, bohužel limity zcela opomíjí.

Na úrovni analýzy autorka kombinuje dva přístupy: (1) *kategoricky-obsahovou perspektivu* (pozn. překlad pojmu categorical jako kategorický, který používá autorka, se nejví jako zcela vhodný, snad lépe kategoriální, alespoň v českých textech je tak obvykle překládán), (2) *holisticky-obsahovou perspektivu* (str. 16). Zatímco první přístup se zaměřuje na opakující se témata s cílem vytvořit z individuálních příběhů kolektivní příběhy, ve druhém jde o sledování hlavních témat v rámci jednotlivých vyprávění (tzn. cílem je interpretovat příběh jako celek). Analýza založená na „vrstvení“ perspektiv je bezesporu ambiciózním a náročným úkolem, který autorka zvládla na velmi dobré úrovni. Tento postup je jednak věcně zdůvodněn, ale především je ze způsobu prezentace výsledků zřejmé, že byl skutečně aplikován.

Autorka reflektuje svoji pozici „insidera“ pouze napůl. Zatímco výhodám je věnován adekvátní prostor, omezení, které tato pozice přináší (např. zneviditelnění určitých témat, která autorka není schopná zachytit právě proto, že je „insider“), nejsou reflektovány vůbec.

4. Jaká je kvalita argumentů, o něž autor/ka opírá závěry, k nimž dospěl/a?

Výsledky vlastního výzkumu autorka konfrontuje s relevantními studiemi a diskutuje podobnosti a

rozdíly ve výsledcích (např. str. 19, 22). Interpretace podkládá adekvátně citacemi informátorek.

Autorka ukazuje, že umí nedogmaticky pracovat s teoretickým podkladem a citlivě reflektovat vlastní zjištění. Pružnost ve fázi zpracování výsledků a způsob jejich prezentace považují za velmi silnou stránku této práce. Schopnost argumentovat a zároveň pružně reagovat v průběhu výzkumu naznačují například tyto úryvky: „...*Jak jsem zmínila, tak u mých respondentek neprobíhal kulturní šok, tudíž není možné ani navázat na teorie průběhu kulturního šoku. Proto jsem se rozhodla sledovat to, co zde nazývám celkovou adaptací. Tímto pojmem označuji celistvou adaptaci na novou situaci v zahraničí, která je výsledkem hlavních dílčích témat adaptace, které jsem představila v předcházející kapitole.*“ (str. 32). Schopnost kriticky myslet a flexibilně se pohybovat v teoretickém rámci a nenechat se jím v průběhu výzkumu limitovat, ukazuje tento úryvek: „... *Upustila jsem tak v mém případě od tradičního dělení na sociokulturní a psychologickou adaptaci... Jako alternativní způsob, jak vymezit průběh pobytu, jsem navrhla teorii přechodových rituálů, podle které by bylo možno rozdělit pobyt na část před odjezdem, pobyt v zahraničí a po návratu...*“ (str. 49). „*Na základě toho, že výsledky mého výzkumu poukazují na to, že kulturní šok u studentek Erasmu neproběhl, jsem si položila ještě další, doplňující otázku, a to jakou roli hraje v jejich pobytu kultura...*“ (str. 50)

5. Jsou v práci autora/autorčina tvrzení a zjištění jasně odlišena od tvrzení a zjištění převzatých?

Ano, zřetelně. Například „...*Můj výzkum tak v podstatě potvrzuje to, co zmiňovala ve svém výzkumu Murphy-Lejeune (1998), že šok probíhá spíše v osobní než v kulturní rovině. K tomuto závěru přispívá i to, že u studentek nelze pozorovat žádné fáze, které by mohly označovat průběh kulturního šoku, jelikož pro ně nebylo problémem irskou kulturu akceptovat a přechodně se do ní do jisté míry začlenit...*“ (str. 18).

6. Jaká je úroveň odkazového aparátu, jazyka a dalších formálních náležitostí?

Celkově je práce po jazykové stránce na velmi slušné úrovni (až na pár výjimek viz níže). Autorka používá srozumitelné formulace, vyhýbá se nadbytečným sofistickým frázím. Odkazový aparát a formální náležitosti odpovídají požadavkům na akademický text.

Odchylka od citační normy:

Erasmus, © 2007-2015 (str. 5)

Trinity College Dublin, © 1994–2015 (str 25)

Neobratná formulace „*Měla jsem celkem devět respondentů, nebo spíše respondentek, jelikož se jednalo o ženy.*“ (str. 14)

Autorka velmi často avizuje, že se k tématu/problému ještě později vrátí, což skutečně činí. Nicméně četnost tohoto upozornění je neuměřeně vysoká. Např. „*K tomuto tématu se podrobněji vyjádřím v jedné z dalších kapitol práce... ABC model podrobněji popíši v jedné z následujících kapitol práce.*“ (str 6, 12, 19, 26, 43).

7. Jiné přednosti a/nebo nedostatky, které neodpovídají výše uvedeným kritériím (jsou-li jaké).

Větší pozornost by si zasloužilo téma „*návštěva domovské země*“ („*přestávka*“) a její vliv na adaptaci.

Akademická adaptace – citlivě zpracovaná část výstupů, autorka diskutuje několik souvisejících

aspektů a podařilo se jí přesvědčivě ukázat, že adaptace v rámci Evropské unie nemusí být tak snadná (str. 24).

Adaptace po praktické stránce (str 29) Autorka uvádí, že se jedná o velmi důležité téma. Tato kapitola je však velmi stručná a nerozvíjí téma dostatečně. Například by si více zasloužovalo rozvést téma nalezení ubytování.

Domnívám se, že autorka přehlíží jisté podobnosti „ochranné sítě instituce“, když srovnává program Erasmus s jazykovým kurzem či workcampem v kontextu přechodového rituálu. Především nereflktuje to, že i v případě programu Erasmus funguje jistá ochranná síť instituce – finanční podpora, buddy program, řízená setkání atd. „...*Erasmus může být považován jako symbolický přechod mezi dospíváním a plnou dospělostí, se vším všudy, kdy je člověk už schopen se sám o sebe plně postarat...v případě mých respondentek se většinou jednalo o kratší pobyty spojené s jazykovým kurzem či workcampem, kdy si nemusely mnoho důležitých věcí samy zařízovat a fungovala tam „ochranná síť“ instituce, pod kterou vyjížděly, která jim zařídila ubytování a strukturu jejich programu...Tyto kratší pobyty nelze ztotožňovat s Erasmem, a to právě kvůli tomu, že studentům na Erasmu je oproti těmto pobytům daná poměrně velká míra svobody ohledně toho, jak si zorganizují život. To zároveň přináší i velkou míru zodpovědnosti a nutnost přijmout role, se kterými se často dříve neselekali...*“ (str. 36)

8. Náměty na diskuzi při obhajobě práce.

Jakým způsobem byly informátorky vybrány?
Podle jakého klíče? Jaká byla kritéria výběru?
Proč pouze ženy?

Celkové hodnocení práce:

Celkově hodnotím práci jako velmi zdařilou. Autorka přináší zajímavá zjištění. Představuje solidní teoretický rámec, se kterým dokáže dále pracovat. Svá zjištění konfrontuje s aktuálními výsledky studií. Analytická část je celkově kvalitní. Slabším místem je pouze popis a zdůvodnění výběru informátorů.

Datum: 6.6.2016

Podpis: